

METODOLOGIA I KONCEPCJA PRZEPROWADZANIA KONSULTACJI SPOŁECZNYCH W RAMACH PROCESU REWITALIZACJI W GMINIE STARACHOWICE

Opracowanie:
Agata Bulicz
Damian Dec

Wrocław – Starachowice 2016

SPIS TREŚCI

1. Wprowadzenie – istota konsultacji społecznych w procesie rewitalizacji	3
2. Konsultacje społeczne – uwarunkowania formalno-prawne	4
3. Konsultacje społeczne – zasady	10
4. Konsultacje społeczne – etapy	12
5. Przedsięwzięcia konsultacyjne w procesie planowania rewitalizacji	15
6. Dokładny opis sposobu dotarcia do interesariuszy procesu rewitalizacji	28
7. Opis działań promocyjno-informacyjnych	30
8. Wstępny harmonogram prowadzenia konsultacji	34
9. Dobre praktyki i źródła informacji	35

1. WPROWADZENIE – ISTOTA KONSULTACJI SPOŁECZNYCH W PROCESIE REWITALIZACJI

Filozofia rozwoju miast w ostatnich latach bazuje na upodmiotowieniu mieszkańców i ich grup. To właśnie im oraz użytkownikom miasta oddaje się głos w dyskusji o planowaniu rozwoju miast, o ich przyszłości. Partycypacja, czyli włączenie społeczne mieszkańców i ich grup, została zapisana jako naczelną zasadą rewitalizacji (art. 2 ust.1 i ust. 2 oraz rozdział II ustawy z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji). Uspołecznienie całego procesu rewitalizacji – realne, nie pozorne – od planowania, przez wdrażanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych, aż do ich oceny razem z mieszkańcami ma skutecznie wzmacniać powodzenie tego przedsięwzięcia. Partycypacja w ogóle, w rewitalizacji zaś w szczególności, ma skutkować wyraźną zmianą na lepsze w wymiarze lokalnym. Zmianą kreowaną przez społeczność lokalną oraz przez tę społeczność wyraźnie odczuwaną. Przestrzenią, w której prowadzony jest dialog władz z mieszkańcami stają się w rewitalizacji procesy konsultacji społecznych. Procesy tym ciekawsze, ponieważ dotyczące zwykle tych części miasta, które nie są jego wizytówką, tych obszarów które zostały zapomniane, zmarginalizowane i zaniedbane lub które pozostają w pamięci miasta przez cały czas jako obszary, z którymi „należy coś zrobić” tylko nie do końca wiadomo, jak należałoby to zrobić. Dlatego nie sposób myśleć o planowaniu rewitalizacji bez opracowania koncepcji udziału mieszkańców w tym procesie.

Tworząc tę koncepcję, propozycję uspołecznienia procesu rewitalizacji dla gminy Starachowice, zastaliśmy sytuację, w której wyznaczono już obszar zdegradowany wraz z obszarem rewitalizacji. Urząd i osoby odpowiedzialne za wykonanie tego zadania miały też za sobą proces konsultacyjny, który został przeprowadzony zgodnie z wymogami Ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r. Przed nami postawiono ambitne zadanie przygotowania pomysłów na skonsultowanie głównych przedsięwzięć rewitalizacyjnych w mieście, projektu Gminnego Programu Rewitalizacji oraz kwestii dotyczącej utworzenia Komitetu Rewitalizacji. Chcąc zatem w pełni i możliwie jak najlepiej wywiązać się z zadania, postanowiliśmy w pierwszej kolejności zawrzeć w tym opracowaniu wszystkie treści, które odnoszą się do elementarnych informacji o konsultacjach społecznych. Zaczynając od uwarunkowań formalno-prawnych, następnie prezentując zasady, wyznaczające standardy prowadzenia procesów konsultacyjnych w Polsce oraz pokazując wszystkie składowe elementy pełnego procesu konsultacji społecznych tzw. etapy. Następnie zaprezentowaliśmy modelowe

podejście do prowadzenia konsultacji społecznych w procesie starachowickiej rewitalizacji oraz szeroki katalog form (technik) i narzędzi konsultacyjnych, które naszym zdaniem są szczególnie warte rozważenia, jako uzupełnienie form ustawowych. Staraliśmy się również pokazać, jak warto docierać z informacją do interesariuszy procesu rewitalizacji, oraz o obecność których grup należy zadbać w sposób szczególny. Ponieważ zwykle w kontekście aktywności w procesach konsultacyjnych mówi się o niskim kapitale społecznym mieszkańców, a konsultacje w rewitalizacji przede wszystkim dotyczą tych miejsc, obszarów, w których jakość życia mieszkańców na podstawie obiektywnych wskaźników jest niższa niż średnia dla gminy, dlatego zwróciliśmy również uwagę na ważny aspekt promocyjno-informacyjny, pokazując w tej części opracowania jakie rozwiązania należy zastosować, by zwiększać frekwencję i udział mieszkańców w procesie konsultacji. Na zakończenie zaprezentowaliśmy wstępny harmonogram procesów konsultacyjnych w obszarze rewitalizacji dla gminy Starachowice wraz z proponowanymi formami (technikami) konsultacyjnymi.

Myśląc o projektowaniu koncepcji konsultacji społecznych w procesie planowania rewitalizacji staramy się przede wszystkim przygotować i zrealizować model deliberacyjny, pozwalający interesariuszom procesu, w tym przede wszystkim mieszkańcom obszaru do rewitalizacji być możliwie jak najlepiej przygotowanymi do uczestniczenia w dyskusji o przyszłości miasta oraz o sposobach jego odnowy realizowanej dla mieszkańców i z mieszkańcami.

2. KONSULTACJE SPOŁECZNE – UWARUNKOWANIA FORMALNO-PRAWNE

Konsultacje społeczne są mechanizmem, który pozwala włączyć mieszkańców w proces podejmowania decyzji i dowiedzieć się, co myślą oni o ważnych dla nich samych kwestiach. Konsultacje zatem, w podstawowym wymiarze na poziomie lokalnym, to proces zasięgnięcia opinii przez władze samorządowe, wśród obywateli, w celu włączenia ich w procesy podejmowania decyzji. W wymiarze formalno-prawnym procesy konsultacji społecznych zostały ujęte w regulacjach prawnych – Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r., ustawach przedmiotowych m.in. w Ustawie z 9 października 2015 r. o rewitalizacji oraz na poziomie lokalnym – uchwałach i zarządzeniach, które regulują tryb prowadzenia konsultacji społecznych na terenie wspólnoty lokalnej. Obowiązującą regulację w zakresie prowadzenia konsultacji społecznych na terenie gminy Starachowice stanowi uchwała nr X/9/2015 Rady Miejskiej w Starachowicach z dnia 25 września 2015

r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu Konsultacji Społecznych w Starachowicach, zaktualizowana uchwałą nr V/13/2016 z dnia 29 kwietnia 2016 r. w sprawie uchwały zmieniającej uchwałę w sprawie wprowadzenia Regulaminu Konsultacji Społecznych w Starachowicach.

W zapisach Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r., należy przywołać zasady ustrojowe:

- zasadę demokratycznego państwa prawnego, która m.in. dotyczy bezpośredniego udziału obywateli w procesach podejmowania decyzji przez organy władzy publicznej;
- zasadę dialogu społecznego, wyrażoną w preambule Konstytucji, według której ustrój państwa powinien opierać się na współdziałaniu władz i współpracy z partnerami społecznymi, czyli m.in. organizacjami społecznymi, związkami zawodowymi czy kościołami;
- zasadę pomocniczości, również zapisaną w preambule, której istotą jest niewyręczenie obywateli i ich wspólnot w działaniu. Zasada ta wskazuje kolejność, jeśli coś może być zrealizowane na najniższym szczeblu, poczynając od rodziny, sąsiedztwa etc., to władza publiczna powinna wspierać tę samodzielność, nie zaś wyręczać;
- zasadę zaufania obywateli do państwa, która zobowiązuje do tego, aby działania organów władzy publicznej były jawne i otwarte dla obywateli, zasada ta może być realizowana m.in. przez włączanie obywateli w konsultowanie projektów aktów prawa miejscowego.

Konstytucja RP zawiera również konkretne zapisy, wprost legitymujące udział obywateli w procesach decyzyjnych. Art. 4 Konstytucji RP stanowi: *Władza zwierzchnia w Rzeczypospolitej Polskiej należy do Narodu. Naród sprawuje władzę przez swoich przedstawicieli lub bezpośrednio.* Możemy wskazać tu udział obywateli w wyborach, referendum i również w konsultacjach społecznych, za pomocą to których obywatele sprawują władzę na poziomie lokalnym. Kolejny zapis, art. 16, ważny dla organizacji życia na poziomie lokalnym brzmi: *Ogół mieszkańców jednostek zasadniczego podziału terytorialnego stanowi z mocy prawa wspólnotę samorządową,* nie tylko organy władzy lokalnej. Zatem w procesie decyzyjnym udział mieszkańców jest prawomocny. Zapis ten warto uzupełnić jeszcze o art. 61 Konstytucji RP, który mówi o tym, że *obywatel ma prawo do uzyskania informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne.*

Instytucja konsultacji społecznych ma dość silne umocowanie w polskim prawie. Należy pamiętać o tym, że mechanizm konsultacji społecznych polega na zasięgnięciu opinii zgodnie z zasadami, które zostaną opisane w rozdziale drugim. Wyniki przeprowadzonych konsultacji mogą, ale nie muszą zostać uwzględnione przy podejmowaniu ostatecznych decyzji przez organa władzy lokalnej. W polskim prawie znajdujemy szereg sytuacji, zapisy ustaw, które narzucają obowiązek przeprowadzenia konsultacji społecznych z mieszkańcami, są to m.in.:

- *Ustawa z 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 1990 nr 16 poz. 95),*
- *Ustawa z 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. 1998 nr 91 poz. 578),*
- *Ustawa z 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. 1998 nr 91 poz. 576),*
- *Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo Ochrony Środowiska (Dz. U. 2001 r. Nr 62 poz. 627 z późn. zm.),*
- *Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. 2003 nr 96 poz. 873),*
- *Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. 2003r. Nr 80 poz. 717 z późn. zm.),*
- *Ustawa z 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. 2004 nr 99 poz. 1001)*
- *Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. 2008 r. Nr 199 poz. 1227),*
- *Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2015 r. poz. 1777).*

Na poziomie lokalnym należy pamiętać o zapisach regulujących kwestię prowadzenia konsultacji społecznych, tzw. uchwały przedmiotowe w zakresie trybu prowadzenia konsultacji społecznych lub, jak w Starachowicach, uchwały w sprawie wprowadzenia regulaminu konsultacji społecznych. Zapisy te wskazują m.in. kto może inicjować proces konsultacji, jakie formy konsultacji zostały przyjęte w prawie lokalnym, jak powinno się informować mieszkańców o konsultacjach i jak długo mają one trwać itd. Na mocy art. 5 a ustawy o samorządzie gminnym gmina Starachowice, podejmując

stosowną uchwałą, określiła zasady przeprowadzania konsultacji z mieszkańcami. Generalne zasady konsultacji społecznych zostały uregulowane Uchwałą nr X/9/2015 Rady Miejskiej w Starachowicach z dnia 25 września 2015r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu Konsultacji Społecznych w Starachowicach, zmienioną uchwałą Nr V/13/2016 Rady Miejskiej w Starachowicach z dnia 29 kwietnia 2016r. zmieniającą uchwałę sprawie wprowadzenia Regulaminu Konsultacji Społecznych. Zmiana ta dostosowała zapisy Regulaminu Konsultacji do prowadzenia procesów konsultacyjnych na mocy ustawy o rewitalizacji.

To właśnie Ustawa o rewitalizacji stanowi podstawę prawną do opracowania niniejszej koncepcji. Ustawa ta narzuca obowiązek prowadzenia konsultacji społecznych, zawierając regulacje szczegółowe wobec zapisów ogólnych w sprawie konsultacji z mieszkańcami. Jeżeli gmina posiada regulamin konsultacji, a tak jest w przypadku gminy Starachowice, należy stosować zapisy ustawy, regulamin zaś dostosować do zapisów ustawowych, jeśli występują rozbieżności. W Starachowicach zapisy obu dokumentów pozostają ze sobą spójne.

Ustawa o rewitalizacji silnie akcentuje partycypacyjny charakter procesów rewitalizacyjnych. W rozdziale I, art. 2 ust. 1 ustawy mówi wprost o tym, że rewitalizacja to proces prowadzony poprzez zintegrowane działania „prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji”. Katalog interesariuszy został zapisany w ust. 2 tego samego art. 2, wskazując w pierwszej kolejności mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz zarządców i właścicieli nieruchomości na tym obszarze, następnie pozostałych mieszkańców gminy, przedsiębiorców, podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić działalność społeczną na obszarze gminy, w tym organizacje pozarządowe etc. Rozdział 2 ustawy dotyczy partycypacji w procesie rewitalizacji, poczynając od przygotowania, planowania programu rewitalizacji, wdrażania jego zapisów i postanowień oraz oceny rewitalizacji. Procedurę prowadzenia konsultacji regulują zapisy art. 6, które w pierwszej kolejności wskazują, że o konsultacjach, ich rozpoczęciu i formach, należy zawiadomić nie później niż w terminie 7 dni przed ich przeprowadzeniem. Zawiadamiać należy w sposób, który zapewni udział możliwie szerokiego grona interesariuszy, przynajmniej poprzez obwieszczenie, sposób zwyczajowo przyjęty i ogłoszenie na stronie BIP. Zapisy ustawy wyraźnie wskazują również obligatoryjne formy prowadzenia konsultacji społecznych. Należą do nich zgodnie z zapisami art. 6 ust. 3: „1) zbieranie uwag w postaci papierowej lub elektronicznej, w tym za pomocą środków komunikacji elektronicznej,

w szczególności poczty elektronicznej lub formularzy zamieszczonych na stronie podmiotowej gminy w Biuletynie Informacji Publicznej, 2) (tu należy skorzystać obowiązkowo z co najmniej dwóch form) spotkania, debaty, warsztaty, spacer studyjne, ankiety, wywiady, wykorzystanie grup przedstawicielskich lub zbieranie uwag ustnych”. Czas trwania konsultacji, zgodnie z zapisami art. 6 ust. 5 nie może być krótszy niż 30 dni, licząc od dnia powiadomienia o konsultacjach. Po wyznaczeniu obszaru do rewitalizacji procesy konsultacyjne dotyczące szczegółowych rozwiązań i projektów gminnego programu rewitalizacji powinny być skoncentrowane na tym obszarze lub w jego najbliższym sąsiedztwie, jeżeli na danym obszarze nie jest to możliwe. Zbieranie uwag, szczególnie poprzez formularze elektroniczne, będzie prowadzone na terenie całej gminy. Po zakończeniu każdej z form konsultacji należy niezwłocznie sporządzić informację podsumowującą przebieg procesu, w tym: dane o miejscu i czasie konsultacji, omówienie przebiegu wraz z odniesieniem się do zebranych uwag, szczególnie w przypadku form wymienionych w ust. 3 pkt 1.

Należy również pamiętać o szczególnej roli konsultacyjnej Komitetu Rewitalizacyjnego jako ciała opiniodawczo-doradczego dla prezydenta miasta. Komitet ten ma być, zgodnie z zapisami art. 7 ust. 1 „forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami gminy” w sprawach prowadzenia procesu rewitalizacji. Samo powołanie komitetu odbywa się w drodze uchwały, której treść również należy poddać konsultacjom społecznym.

Uszczegółowienie przedmiotu i terminów konsultacji społecznych w procesie rewitalizacji odbywa się poprzez zarządzenia, jak chociażby zarządzenie Prezydenta Miasta Starachowice nr 159/I/2016 z dnia 19 kwietnia 2016 roku w sprawie konsultacji społecznych projektu Uchwały Rady Miejskiej w Starachowicach w sprawie wyznaczenia na terenie Gminy Starachowice obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Dlatego wszystkie główne przedsięwzięcia konsultacyjne będą regulowane stosowanymi zarządzeniami prezydenta.

Poza kwestiami stricte prawnymi, warto przywołać również, mimo wielu obszernych opracowań z tematyki konsultacji społecznych dwie pozycje, ujmujące problematykę konsultacji całościowo:

- „Konsultacje społeczne – jak sprawić by były lepsze? Propozycja Kodeksu Konsultacji i ścieżka wdrożenia” wraz z siedmioma zasadami konsultacji społecznych, opracowanymi przez ekspertów społecznych i przedstawicieli administracji pod auspicjami Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji w 2012 roku,
- „Kanon Lokalnych Konsultacji Społecznych” – rezultat prac grupy roboczej, w skład której weszli również przedstawiciele środowisk społecznych i rządowych. Kanon został opracowany w ramach projektu „Decydujemy Razem”, opublikowany w czerwcu 2014 roku przez Fundację Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych.

Definicja konsultacji społecznych w Kodeksie brzmi następująco: *Konsultacje są kluczowym sposobem włączania obywateli w proces podejmowania decyzji. Udział obywateli w procesie kształtowania polityk publicznych i rozwiązań prawnych przyczynia się do urzeczywistniania dobra wspólnego postrzeganego w kategorii jakości życia całej społeczności¹. W Kanonie Konsultacji autorzy zdecydowali się na mocniejsze sformułowanie: *Konsultacje stanowią jedną z form udziału obywateli w sprawowaniu władzy, co jest umocowane w przepisach Konstytucji i odpowiednich ustaw². Dalej w Kanonie Konsultacji czytamy, że *Konsultacje nie zwalniają organów władzy samorządowej z odpowiedzialności za losy wspólnoty. Są instrumentem wspierającym proces decyzyjny. Ich wynik może, ale nie musi być wiążący dla władz samorządowych. Organy władzy publicznej [...] są wybrane w demokratycznych wyborach i mają z tego tytułu mandat do pełnienia tej funkcji. Konsultacje społeczne nie podważają tego mandatu³.***

Niezwykle bliskie tym definicjom jest stanowisko Prezydenta Miasta Starachowice wyartykułowane w odpowiedzi na proces konsultacji społecznych wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru do rewitalizacji w gminie Starachowice z dnia 17 czerwca 2016 roku: *Konsultacje społeczne są sposobem uzyskiwania opinii, stanowisk, propozycji itp. od instytucji i osób, których w pewien sposób dotkną – bezpośrednio lub pośrednio – skutki proponowanych przez administrację działań. Konsultacje nie zwalniają organów władzy samorządowej z odpowiedzialności za losy wspólnoty.*

¹Konsultacje społeczne – jak sprawić by były lepsze? Propozycja Kodeksu Konsultacji i ścieżka wdrożenia, MAiC 2012, s. 6, <https://mac.gov.pl/files/konsultacje-spoeczne.pdf> (na dzień 5 września 2016 r.).

²Kanon lokalnych konsultacji społecznych, broszura pt. „Regulamin konsultacji społecznych. Wytyczne, rekomendacje przykłady”, wyd. Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2014, s. 3 lub <http://kanonkonsultacji.pl/>.

³Ibidem, <http://kanonkonsultacji.pl/x/985572> (data dostępu: 5 września 2016 r.).

Są instrumentem wspierającym proces decyzyjny. Ich wynik może, ale nie musi być wiążący dla władz samorządowych.

3.KONSULTACJE SPOŁECZNE – ZASADY

Dla podkreślenia wagi i funkcji, jaką pełnią procesy konsultacyjne we wspólnocie lokalnej, poza podstawowym celem – zasięgnięcia opinii – warto pamiętać o dodatkowych aspektach celowości procesu konsultacyjnego. Szczególnie, że cel konsultacji bezpośrednio związany jest z doбором form, technik i narzędzi, jakie należy zastosować. Te kwestie również wyraźnie zostały zapisane w ustawie o rewitalizacji, w rozdziale 2, poświęconym partycypacji. W art. 5 ust 2 znajdujemy m.in. zapisy podkreślające funkcję informacyjną, edukacyjną, integrującą, aktywizującą mechanizmu uspołecznienia. Warto pamiętać, że procesy konsultacyjne zwykle próbują jednocześnie odpowiadać na wyżej wskazane cele. Odpowiadając na pytanie po co konsultować, jakie funkcje w społeczności pełni mechanizm konsultacji społecznych, odpowiedź brzmi następująco. Konsultacje społeczne realizowane są po to, aby:

1. **poinformować** mieszkańców lub ich grupy o ważnej lokalnie kwestii,
2. **wyjaśnić, uczynić zrozumiałym** kwestię o której dyskutujemy, zadbać o to, aby uczestnicy procesu konsultacji mogli podejmować decyzje mając wiedzę (możliwie dużą) o dyskutowanej sprawie,
3. **uczyć współuczestniczenia** w procesach decyzyjnych, partycypacji, w której nie tylko artykułujemy własne interesy, ale mamy na uwadze dobro całej społeczności, to dlatego tak istotne jest włączanie różnych grup mieszkańców, szczególnie młodzieży,
4. **mieć poczucie współodpowiedzialności** za sprawy wspólnoty, szczególnie budować takie poczucie wśród mieszkańców, czynić dla nich sprawy lokalne, sprawami dużej wagi,
5. **identyfikować** poszczególne grupy, artykułujące swoje potrzeby i interesy, po to, aby wiedzieć w jakiej wspólnocie lokalnej żyjemy,
6. **modyfikować i ulepszać** procesy podejmowania decyzji, w toku konsultacji możemy zmieniać plany i zamierzenia mając na względzie dobro ogółu,

7. **wypracowywać nowe i lepsze rozwiązania**, które są satysfakcjonujące dla uczestników konsultacji,
8. **zapobiegać** protestom, konfliktom i sytuacjom, w której mieszkańcy lub ich grupy nie przyjmują danych rozwiązań uznając, że decyzja została podjęta bez ich udziału.

Rzeczą podstawową w planowaniu i organizowaniu procesów konsultacyjnych są zasady, które wypracowano w toku prac nad *Kodeksem Konsultacji*, powtórzono je również w *Kanonie Konsultacji*. Siedem zasad, które w sposób wyczerpujący traktują materię w wymiarze aksjologicznym. Dobrze zaplanowany proces konsultacji społecznych zakłada realizację poniższych zasad.

- 1) **Dobra wiara:** *Konsultacje prowadzone są w duchu dialogu obywatelskiego. Strony słuchają się nawzajem, wykazując wolę zrozumienia odmiennych racji.*
- 2) **Powszechność:** *Każdy zainteresowany tematem powinien móc dowiedzieć się o konsultacjach i wyrazić w nich swój pogląd.*
- 3) **Przejrzystość:** *Informacje o celu, regułach, przebiegu i wyniku konsultacji muszą być powszechnie dostępne. Jasne musi być, kto reprezentuje jaki pogląd.*
- 4) **Responsywność:** *Każdemu, kto zgłosi opinię, należy się merytoryczna odpowiedź w rozsądnym terminie, co nie wyklucza odpowiedzi zbiorczych.*
- 5) **Koordinacja:** *Konsultacje powinny mieć gospodarza odpowiedzialnego za konsultacje tak politycznie jak organizacyjnie. Powinny one być odpowiednio umocowane w strukturze administracji.*
- 6) **Przewidywalność:** *Konsultacje powinny być prowadzone od początku procesu legislacyjnego. Powinny być prowadzone w zaplanowany sposób i w oparciu o czytelne reguły.*
- 7) **Poszanowanie interesu ogólnego:** *Choć poszczególni uczestnicy konsultacji mają prawo przedstawiać swój partykularny interes, to ostateczne decyzje podejmowane w wyniku przeprowadzonych konsultacji powinny reprezentować interes publiczny i dobro ogólne⁴.*

⁴Ibidem, <http://www.kanonkonsultacji.pl/x/985571> (data dostępu: 5 września 2016 r.).

4.KONSULTACJE SPOŁECZNE – ETAPY

Ostatnim zagadnieniem niezbędnym to całościowego omówienia istoty konsultacji społecznych, poza uwarunkowaniami formalno-prawnymi, zasadami jest kwestia wyodrębnienia kluczowych elementów procesu konsultacji. Planując procesy konsultacyjne na poziomie lokalnym nazwijmy te kluczowe elementy procesu etapami, które uporządkują samą materię planowania i organizowania procesu konsultacji społecznych, pozwolą również na bardziej czytelne i zrozumiałe komunikowanie procesów konsultacyjnych ich odbiorcom, czyli przede wszystkim mieszkańcom. Do etapów tych zaliczyć należy:

1. przygotowanie do konsultacji społecznych,
2. informowanie o konsultacjach społecznych (promocja przedsięwzięcia),
3. zasięgnięcie opinii w procesie konsultacji społecznych,
4. informowanie o wynikach konsultacji,
5. podsumowanie i ocena zrealizowanego procesu konsultacji.

Ad. 1. Konsultacje są procesem, który wymaga dokładnego przygotowania i zaplanowania. W realizowaniu konsultacji można zaprosić do współpracy przy organizacji procesu, a konkretnie jego części polegającej na informowaniu mieszkańców o konsultacjach i zasięgnięciu opinii np. przygotowaniu kwestionariusza ankiety, moderowaniu spotkań itp. lokalnych liderów, osoby cieszące się zaufaniem publicznym, przedstawiciele lokalnych organizacji pozarządowych, etc. Można również zachęcać podmioty prowadzące działalność społeczną do przedstawienia koncepcji konsultacji w partnerstwie, wzmacniając lokalny kapitał społeczny i jednocześnie realizując zapisy art. 2 Ustawy o rewitalizacji. Takie rozwiązania pomogą znacznie zwiększyć siłę oddziaływania wysyłanych zaproszeń, zwiększyć zaufanie do samego przedsięwzięcia oraz pozwolą zweryfikować i wzmacniać potencjał lokalnej społeczności. Warto również korzystać z pomocy ekspertów, którzy pokażą jak w danej sytuacji, przy posiadanych zasobach najefektywniej przygotować proces konsultacji społecznych. Eksperti mogą także pełnić rolę edukatorów procesu i technik konsultacyjnych, warto wtedy pracować nad koncepcją konsultacji wspólnie, zdobywając cenne doświadczenie i umiejętności realizacji różnych technik konsultacyjnych. Jednak nawet jeżeli zasięgnięcie opinii w imieniu prezydenta miasta będzie realizował podmiot zewnętrzny należy w samym urzędzie

wyznaczyć osobę odpowiedzialną za koordynowanie procesu konsultacyjnego. Przygotowanie konsultacji wymaga skoordynowania zarówno harmonogramu form i technik konsultacyjnych jakie chcemy zastosować, sposobu informowania o konsultacjach i promowania przedsięwzięć konsultacyjnych oraz udzielania informacji zwrotnej. W konsultacjach, jak w każdej sferze prowadzenia dialogu i współpracy ważna jest pamięć działań, co oznacza postulat informowania o tym, jakie działania konsultacyjne były realizowane, jak przebiegały i jaki dały skutek, czy konsultacje miały wpływ na sprawę będącą przedmiotem konsultacji, czy np. zmodyfikowano zapisy programu rewitalizacji lub zapisy konkretnego projektu etc. Niezwykle ważne jest dedykowanie wyłącznej przestrzeni konsultacjom społecznym, jak to ma miejsce na stronie internetowej miasta Starachowice. Ideałem jest, kiedy publikowane są w sposób przejrzysty informacje o konsultacjach, które się odbyły, te które są aktualnie prowadzone i te, które są planowane.

Ad. 2. Sposób, w jaki należy informować mieszkańców o konsultacjach społecznych reguluje w tym przypadku regulamin konsultacji. Ustawa o rewitalizacji mówi o siedmiodniowym terminie i o standardzie minimum co do sposobu publikowania tej informacji. Szerzej ten aspekt omówiony został w rozdziale VI – dokładny opis działań informacyjno-promocyjnych.

Ad 3. Możliwości zastosowania form konsultacyjnych jest sporo. Uchwały dotyczące konsultacji społecznych również regulują i tę kwestię. Tak jest i w przypadku regulaminu konsultacji, który wymienia katalog form przykładowych: spotkania z mieszkańcami, zbierania opinii na piśmie, zespoły robocze etc. Doskonałym rozwiązaniem jest utworzenie tego katalogu, co umożliwi organizatorom konsultacji dobrać technik adekwatnych do przedmiotu danego procesu konsultacyjnego i potrzeb jego uczestników. Szczegółowy opis różnorodnych technik zawarty jest w rozdziale IV.

Ad 4. Informacja o wykorzystaniu wyników konsultacji jest wymogiem tyleż istotnym, że daje mieszkańcom, którzy wzięli udział w konsultacjach informację o decyzji, jaka zostanie podjęta w konsultowanej sprawie. Będą mogli oni zobaczyć, jaki wpływ ich uwagi miały na konsultowaną kwestię. W pierwszej części tej procedury zostało już wspomniane, że konsultacje społeczne nie są wiążące dla organów władzy lokalnej. Mechanizm ten ma jednak szansę uprawomocnić się tylko i wyłącznie wtedy, kiedy pytanie o opinie będzie wpływać na kształt później podejmowanych decyzji, realizowanych rozwiązań. Przedstawiciele władzy lokalnej nie mogą zapraszać mieszkańców do dzielenia się opiniami, a potem ich ignorować. Nie na tym polega istota konsultacji. Tu warto

wykorzystać te kanały przekazywania informacji, które zostały zaproponowane przy zapraszaniu mieszkańców do udziału w konsultacjach jak np.: lokalne media, parafie (szczególnie jeśli wyniki konsultacji dotyczą krótkich rozstrzygnięć np. wybór koncepcji zagospodarowania parku miejskiego itp.). Wysyłajmy maile do NGO i tych uczestników, którzy zostawili nam podczas dzielenia się opinią adresy mailowe, pamiętajmy, że odpowiedź należy się każdemu uczestnikowi konsultacji, który zgłosił uwagę. Może to być odpowiedź zbiorcza. Należy przestrzegać terminu, o którym poinformowaliśmy wcześniej uczestników konsultacji, nie przedłużajmy nadmiernie czasu udzielenia informacji zwrotnej. Po przeprowadzonych konsultacjach należy przygotować przejrzysty raport wraz z zestawieniem zbiorczym zebranych uwag, które będzie przyjazne w czytaniu (tabela, punkty itp.).

Ad 5. Każdy proces konsultacyjny powinien zostać podsumowany pod kątem: a) organizacji procesu (czy dobrze został zaplanowany, zrealizowany, czy dobrano adekwatne formy konsultacji do potrzeb uczestników itp.), b) jakości zgłoszonych uwag i opinii oraz wypracowanych rozwiązań (np. jeśli prowadzone są prace nad gminnym programem rewitalizacji, to czy jego ostateczna treść jest satysfakcjonująca dla nas). Ewaluacja procesu konsultacji pozwoli spojrzeć z dystansem na otrzymane w trakcie konsultacji uwagi. Jeżeli zainteresowanie konsultacjami było bardzo skromne, to nie musi oznaczać tego, że mieszkańcy są niezainteresowani, może nietrafnie dobraliśmy sposoby informowania o konsultacjach, może zabrakło czasu i ludzi do współpracy. Należy pamiętać, że realizowanie konsultacji jest pracą, która wymaga określonych zasobów, warto podsumować ile czasu zespołowi zajęło planowanie procesu konsultacji, a ile jego realizacja, ile czasu i w jakiej formie dokonano ewaluacji. Raport z ewaluacji powinien również zostać podany do publicznej wiadomości. Ewaluacji powinien dokonywać podmiot zewnętrzny, bazując nie tylko na raportach pokonsultacyjnych, ale także powinien uczestniczyć w przebiegu konsultacji. Jeśli nie jest to możliwe wtedy warto przeprowadzić autoewaluację, pracując nad nią zespołowo i zapraszając do niej osoby, które nie były realizatorami konsultacji. Warto skorzystać z informacji z różnych źródeł, pytając uczestników o ocenę przebiegu konsultacji, autorów koncepcji i osoby odpowiedzialne za przebieg procesu, jak go postrzegają. Raport musi mieć formę pisemną, będzie on stanowił szczególnie cenną informację przy przygotowaniu kolejnych procesów konsultacyjnych. Ewaluacja jest po to, aby realizować kolejne działania lepiej, bazując na zdobytych w jej procesie informacjach, wykorzystując potencjał jaki się posiada. Warto wracać do raportów i wniosków w nich zawartych, to pozwoli realizować kolejne konsultacje lepiej, efektywniej, może uda się dotrzeć do większej grupy i być może

więcej osób się włączy aktywnie w proces konsultacji. Warto również pokazać jakie są konsekwencje podjętej po procesie konsultacyjnym decyzji czy wdrożonego rozwiązania, to propozycja wykraczająca poza podsumowanie procesu, jednak zwracająca uwagę na uspołecznienie procesu, uwrażliwiająca mieszkańców na wagę podejmowania wspólnych decyzji, nie wszystkie one mogą się okazać trafne, to jednak ważny krok uczenia się samorządności.

5. PRZEDSIĘWZIĘCIA KONSULTACYJNE W PROCESIE PLANOWANIA REWITALIZACJI WRAZ ZE SZCZEGÓŁOWYM OPISEM TECHNIK I NARZĘDZI KONSULTACYJNYCH

Proces konsultacji społecznych, jako kluczowy element działań na rzecz rewitalizacji – podzielony został na trzy główne etapy:

1. Etap I – Konsultacje kluczowych projektów rewitalizacyjnych w ramach opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Starachowice na lata 2016 – 2025. IX – XI 2016.

Celem pierwszego etapu konsultacji jest zwiększenie dialogu pomiędzy interesariuszami rewitalizacji w kontekście planowanych działań. Konsultacje należy zainicjować spotkaniem otwartym z mieszkańcami, tak aby zapewnić szeroki udział odbiorców. Atrakcyjna formuła oraz możliwość bezpośredniego zaangażowania się w przygotowanie i przeprowadzenie spotkania różnych grup społecznych powinno stworzyć fundament do prowadzenia dalszych działań. Istotne jest tutaj pobudzenie zainteresowania procesem rewitalizacji, a także budowanie poczucia bezpośredniego wpływu na planowane działania. Otwarte spotkanie powinno zostać uzupełnione serią spotkań np. w formule kawiarenek obywatelskich lub world cafe. Przeprowadzenie co najmniej trzech spotkań dedykowanych konkretnym grupom interesariuszy, którzy zidentyfikowani zostaną podczas spotkania otwartego – zapewni pogłębienie dyskusji wokół podjętego tematu. Wybór tematu konsultacji powinien odwoływać się do obszaru, który jest tematem zainteresowania szerokiej grupy mieszkańców – np. Park Miejski, Zalew Lubianka, Zalew Pasternik.

Etap II - Konsultacje pozostałych projektów rewitalizacyjnych. X – XII 2016

Po zakończeniu pierwszych konsultacji społecznych dotyczących wybranych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, należy podjąć decyzję o przeprowadzeniu kolejnych kluczowych z punktu widzenia rozwoju miasta oraz tworzonego Gminnego Programu Rewitalizacji.

Konsultacje powinny być przeprowadzone w formule np. spacerów studyjnych, debat, warsztatów, tak aby zapewnić możliwość wypowiedzenia się szerokiej grupie interesariuszy. Miejsce i czas przeprowadzenia konsultacji w terenie, należy przygotować z uwzględnieniem warunków pogodowych. Zalecamy aby profilować poszczególne formy konsultacji do wybranych grup interesariuszy. Na tym etapie możliwe jest również przeprowadzenie konsultacji na innych wybranych obszarach rewitalizacji.

Etap III – Konsultacje projektu Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Starachowice na lata 2016 – 2025. XII 2016.

W wyniku przeprowadzonych konsultacji w ramach etapu I i II zakładamy, że przedstawiciele kluczowych interesariuszy zostaną aktywnie włączeni w prace nad przygotowaniem zapisów dokumentu. Istotnym elementem na Etapie III jest stworzenie możliwości generowania i przedstawiania propozycji przedsięwzięć rewitalizacyjnych, które zostaną włączone do treści Programu Rewitalizacji. Ważnym będzie tutaj zapewnienie jasnej informacji nt. projektów, które mogą zostać uwzględnione w Programie, poprzez zaprezentowanie kryteriów wyboru. Po opracowaniu treści dokumentu zakładamy:

- (1) przygotowanie i przeprowadzenie serii (co najmniej 3) zogniskowanych wywiadów grupowych** skierowanych do zidentyfikowanych grup interesariuszy. Ta formuła powinna zapewnić szerokie poznanie potrzeb, oczekiwań i uwag ze strony uczestników wywiadów.
- (2) Opracowanie i rozprowadzenie ankiety i formularza konsultacyjnego**, narzędzia te będą służyły zebraniu danych ilościowych, zapewnieniu możliwości wyrażenia swoich opinii w odniesieniu do proponowanych zapisów dokumentu. Ankiety i formularze powinny być dostępne w kilku miejscach na terenie miasta oraz standardowo w wersji elektronicznej.
- (3) Przygotowanie i przeprowadzenie warsztatów konsultacyjnych** skierowanych do interesariuszy, a dotyczących wybranych elementów treści Programu np. cele, przedsięwzięcia itd. Zakładamy, że warsztaty zostaną zadedykowane wybranej grupie interesariuszy, na podstawie analizy przebiegu konsultacji.
- (4) Przygotowanie i przeprowadzenie debaty ogólnomiejskiej.** Planujemy zorganizowanie debaty w której udział weźmie szerokie grono interesariuszy, którzy uzyskają możliwość poznania

założeń Programu Rewitalizacji, oraz możliwość wypowiedzenia i zgłoszenia uwag. Podczas debaty udział powinni wziąć eksperci z różnorodnych dziedzin zaangażowani w proces tworzenia dokumentu.

Etap IV Konsultacje projektu Uchwały dot. powołania Komitetu Rewitalizacji. I - III 2017.

Zgodnie z zapisami Ustawy o rewitalizacji w terminie do trzech miesięcy od przyjęcia Gminnego Programu Rewitalizacji należy powołać Komitet Rewitalizacji. Zakładamy, że konsultacje związane z jego powołaniem zostaną oparte o: **(1) warsztaty konsultacyjne, (2) spotkanie w formule world cafe.**

Etap V Konsultacje doszczegóławiające koncepcje wybranych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. III – VIII.

W wyniku przyjęcia Programu Rewitalizacji oraz powołaniu Komitetu Rewitalizacji zostaną spełnione wszystkie elementy dotyczące wymogów ustawowych w ramach przygotowania procesu rewitalizacji. W okresie marzec – sierpień zostaną zaplanowane i przeprowadzone konsultacje wybranych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, dotyczące wybranych aspektów np. funkcjonalności, użyteczności, możliwych modyfikacji proponowanych rozwiązań. **Wybór form zostanie dokonany na podstawie przyjętego harmonogramu konsultacji na rok 2017.**

Instrukcje co do form konsultacyjnych zawiera Ustawa o rewitalizacji. Formy wymagane i formy do wyboru zostały opisane w rozdziale pierwszym. Dobrą praktyką jest oczywiście łączenie różnych form i technik konsultacyjnych. Do najbardziej popularnych form zasięgnięcia opinii zalicza się: debaty z mieszkańcami i ich grupami m.in. z organizacjami pozarządowymi; spotkania typu *open space* lub *world cafe*; ankiety, sondy internetowe; wizje lokalne, spacer studyjny; elektroniczną publikację konsultowanego projektu dokumentu/ wysłanie go mailem, itd. Należy również pamiętać, że konsultacje powinny trwać minimum 30 dni. Tu podobnie, jak przypadku informowania o konsultacjach, warto dobierać formy konsultacji, które będą dostosowane do uczestników. Co oznacza, że będą dla nich atrakcyjne np. można zrobić spacer studyjny po parku, jeśli mamy rozmawiać o sposobie jego zagospodarowania. Bardzo ważne jest to, aby dać uczestnikom możliwość przygotowania się do spotkań i do zgłaszania uwag. Należy dołożyć wszelkich starań, by dokładnie poinformować co jest przedmiotem konsultacji, a co konsultacjom nie podlega.

Organizator konsultacji powinien zadbać o to, aby każdy uczestnik otrzymał podstawowe informacje o bieżących konsultacjach (najlepiej w formie pisemnej, prostej tabeli lub krótkiego, przejrzystego tekstu). Warto korzystać z bezpośredniego kontaktu z interesariuszami. Organizować spotkania, dyskusje, warsztaty, zadbać o przestrzeń, tak, by wybrane miejsca były możliwie komfortowe dla uczestników: wygodne krzesła przy stolikach, w kręgu, w zależności od potrzeby, odpowiednia temperatura, oświetlenie. Należy wybierać na spotkania miejsca ogólnodostępne, dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Porę spotkania oraz dzień, termin warto dostosować do preferencji różnych grup interesariuszy. Nie można zaspokoić wszystkich potrzeb, jednak można spróbować podjąć optymalną decyzję np. pytając w czasie spotkań konsultacyjnych o dogodny pory spotkań, można robić to również z wyprzedzeniem, sondując jakie są zwyczaje naszej społeczności. Kiedy spodziewana jest duża liczba uczestników spotkania, tj. więcej niż np. 30 osób, od których chcemy uzyskać opinie w danej sprawie, to warto zaplanować pracę warsztatową w podgrupach (skorzystać z techniki np. *world cafe* lub *open space*, warsztatów przyszłościowych, techniki takie pozwolą zaangażować w jednym czasie nawet sto osób). Wtedy należy zadbać o odpowiednią liczbę moderatorów spotkania. Podczas spotkania uwagi zgłaszane przez uczestników w trakcie dyskusji powinny być notowane, a sprawozdanie z przebiegu spotkania koniecznie należy podać do publicznej wiadomości, dając jeszcze możliwość sprostowania lub uzupełnienia złożonych wniosków przez uczestników procesu. Należy być przygotowanym na to, że w procesie konsultacji będą brały udział osoby, które mają różny poziom wiedzy. Planowane spotkania muszą uwzględniać tę okoliczność. Należy zadbać o tych, którzy są profesjonalnie przygotowani do zgłaszania uwag oraz o tych, którzy wiedzą zdecydowanie mniej lub wcale, wtedy wyjaśnić trzeba co jest tematem konsultacji i pozwolić zgłaszać wątpliwości wszystkim, byle odnosiły się one do tematu naszych konsultacji. Pierwsza część spotkania to dobry moment na tzw. „wyrównanie wiedzy”. Warto również skorzystać z okazji, kiedy jesteśmy w bezpośrednim kontakcie z mieszkańcami i zapytać ich, jaki sposób kontaktowania się z nimi (zapraszania ich i przesyłania im odpowiedzi na zgłoszone uwagi w procesie konsultacji) preferują. Jeśli kontakt mailowy, należy zadbać o zebranie czytelnie zapisanych adresów mailowych wraz ze zgodą na ich wykorzystanie. Jeżeli osoby wybierają formę papierową, to powiedzmy, że wyniki będą publikowane na tablicy ogłoszeń – tu podając termin – i jeżeli mamy taką możliwość, że można również uzyskać od pracownika urzędu wydruk. Dobrze przeprowadzone spotkania konsultacyjne mogą skutkować dużą liczbą zgłoszonych wniosków i opinii, należy być na to

przygotowanym, ponieważ taka sytuacja wymaga dużego nakładu pracy, aby na wszystkie zgłoszone uwagi odpowiedzieć.

Niniejszy rozdział zawiera szeroki katalog różnorodnych narzędzi (technik) i form możliwych do wykorzystania podczas prowadzenia konsultacji na terenie miasta Starachowice.

5.1 Badanie w działaniu

Jedną z form prowadzenia działań konsultacyjnych jest diagnoza partycypacyjna, definiowana również jako badanie w działaniu. Jest to narzędzie umożliwiające bezpośrednie i natychmiastowe wykorzystanie zdobytych informacji w praktyce. Bazuje na lokalnych zasobach – to reprezentanci społeczności lokalnej przyjmują rolę badaczy. W ramach procesu rewitalizacji należy rozważyć możliwość bezpośredniego zaangażowania interesariuszy w planowane i prowadzone działania diagnostyczne. Badanie w działaniu może stanowić uzupełnienie prowadzonych działań diagnostycznych w oparciu o analizę danych pozyskanych w ramach badań jakościowych i ilościowych.

5.2 Ankieta konsultacyjna.

Planując proces konsultacji należy zadbać o szeroki wachlarz narzędzi zbierania opinii i uwag wśród interesariuszy procesu rewitalizacji. Najczęściej stosowanym podejściem jest stosowanie technik ilościowych, polegających na przeprowadzeniu pomiaru i porównanie ze sobą zebranych w ten sposób danych. Takie podejście umożliwi zidentyfikowanie w jaki sposób rozkładają się wybory poszczególnych grup interesariuszy. Ich analiza umożliwi zbiorcze zestawienie preferencji w odniesieniu do kwestii objętych badaniem. Zastosowanie ankiety konsultacyjnej, pozwoli na wskazanie przyczyn występowania negatywnych zjawisk. Przygotowanie ankiety konsultacyjnej powinno zostać poprzedzone stworzeniem listy pytań, na które chcemy znaleźć odpowiedź wśród respondentów. Dobrą praktyką jest przeprowadzenie badania próbnego tzw. pilotażu, które pozwoli na doprecyzowanie pytań, kafeterii itd. Ankieta konsultacyjna nie powinna być zbyt obszerna. Wszystkie istotne pytania powinny zmieścić się na jednej kartce formatu A4. Zebrane dane należy przeanalizować, a ich wyniki zaprezentować w raporcie pokonsultacyjnym, z komentarzem opisującym ich znaczenie. Ankiety mogą być dystrybuowane i zbierane w wersji elektronicznej, a także rozprawdane podczas innych wydarzeń konsultacyjnych. W przypadku osób starszych,

niedowidzących, posiadających inne trudności – należy umożliwić wyrażenie swojej opinii przy wsparciu ankieterów. Możliwe jest również wykorzystanie ankiety on-line, jako osobnego, uzupełniającego narzędzia. Ankieta może być dystrybuowana jako insert w prasie lokalnej.

5.3 Formularz konsultacyjny

To narzędzie, które umożliwia zebranie większej ilości informacji zwrotnych w odniesieniu do przedmiotu konsultacji. Zastosowanie pytań otwartych pozwoli na odniesienie się do wielu aspektów tematu poddanego konsultacjom. Podobnie jak w przypadku ankiety rekomendowane jest aby jego objętość nie przekraczała jednej kartki A4. Formularz powinien być przygotowany w atrakcyjnej formie, przyciągającej uwagę, pytania w nim zawarte jednoznaczne i nie budzące wątpliwości. W odróżnieniu od ankiet w przypadku formularza konsultacyjnego możliwe jest wprowadzenie zasady dotyczącej podpisania się osoby, która wyraziła swoje opinie. Takie podejście umożliwi w przypadku konieczności doprecyzowania uwag, bezpośredni kontakt. Formularz może być dystrybuowany i zbierany zarówno w wersji papierowej jak i elektronicznej. W przypadku niektórych konsultacji – można rozważyć wykorzystanie formularzy w wersji on-line, pozwoli to na natychmiastowe analizowanie zbieranych danych i ich prezentację. Formularz konsultacyjny może być rozprowadzany podczas innych wydarzeń konsultacyjnych oraz wypełniany przez uczestników przy wsparciu ankieterów. Formularz konsultacyjny może być dystrybuowany jako insert w gazetach lokalnych.

5.4 Sonda internetowa

Narzędzie to umożliwia zebranie preferencji, opinii i innych wskazań wśród osób korzystających z internetu. Umieszczenie sondy na profilu społecznościowym, w mediach lokalnych czy na stronie Urzędu podczas trwających konsultacji może stworzyć dodatkową możliwość wyrażenia swojego zdania dla mieszkańców. Sonda może być również wykorzystana podczas spotkań większej grupy mieszkańców, którzy za jej pomocą równolegle mogą prezentować swoje opinie, podejmować decyzje czy określając swoje preferencje. Ich wykorzystanie podczas spotkań bezpośrednich wymaga odpowiedniego przystosowania pomieszczeń, zapewnienia obsługi technicznej, odpowiedniego sprzętu, oprogramowania i dostępu do Internetu.

5.5 Spotkania otwarte z mieszkańcami

Otwarte spotkania z mieszkańcami umożliwiają szerokie zaprezentowanie przedmiotu konsultacji oraz zebranie wielu opinii. Spotkanie powinno zostać poprzedzone szeroką kampanią informacyjną, tak aby jak najszersze grono interesariuszy uzyskało możliwość dowiedzenia się o planowanym wydarzeniu. Zaangażowanie różnorodnych instytucji podległych Urzędowi, a także partnerów społecznych i podmiotów gospodarczych stworzy szansę na uatrakcyjnienie wydarzenia konsultacyjnego. Zaleca się przeprowadzenie spotkania z mieszkańcami na obszarze rewitalizacji (zgodnie z zapisami Ustawy o rewitalizacji) w miejscach dotychczas nie wykorzystywanych do prowadzenia dialogu. Uczestnicy spotkania powinni mieć zapewnione odpowiednie materiały konsultacyjne pozwalające zrozumieć dyskutowane treści (np., mapy, foldery, wizualizacje i in.). W pierwszej części spotkania powinien zostać zaprezentowany jego cel i oczekiwany rezultat, a dalej omówiony zakres konsultacji, propozycje i inne istotne aspekty. Podczas organizacji spotkań otwartych nie ma możliwości dokładnego określenia profilu jego uczestników. Ta zmienna powinna znaleźć odzwierciedlenie w strukturze spotkania oraz technikach zbierania opinii. Istotnym elementem jest „mowa przestrzeni” – warto wykorzystać zdjęcia, zadbać o możliwość siedzenia, prowadzenia swobodnych rozmów, wymiany zdań i opinii. Organizatorzy powinni również zapewnić karty moderacyjne, papier w odpowiednich formatach, na którym uczestnicy mogą zapisywać swoje opinie i uwagi. Istotnym elementem podczas spotkania jest zapewnienie możliwości uzyskania przez mieszkańców odpowiedzi na szczegółowe pytania – konieczna jest obecność osób odpowiedzialnych za różne aspekty przedmiotu konsultacji. W trakcie spotkania otwartego możliwe jest zbieranie ankiet, formularzy a także aranżowanie podgrup tematycznych, w których dyskutowane są konkretne problemy. Podczas spotkania otwartego należy zapewnić opiekę dla dzieci, zadbać o potrzeby osób z niepełnosprawnościami, tak aby możliwy był szeroki udział interesariuszy.

5.6 Kawiarnia obywatelska

Kawiarnia Obywatelska jest metodą rozwijającą dialog. Głównym celem organizacji tego typu spotkania jest rozwinięcie dyskusji, zaprezentowanie różnych stanowisk i pomysłów. Podczas spotkania przeprowadzanego najczęściej w kawiarnianej atmosferze – uczestnicy rozmawiają wokół głównego tematu spotkania. Uczestnikom powinien zostać zapewniony drobny poczęstunek,

możliwe jest zaproponowanie uczestnikom zwracania się do siebie po imieniu (w tym celu przydatne mogą być kartki samoprzylepne). Spotkanie prowadzone jest przez moderatora, który dba o przestrzeganie struktury spotkania, przestrzeganie zasad dobrej dyskusji, możliwość wypowiedzenia się i zabrania głosu przez wszystkich uczestników. Udział w spotkaniu daje możliwość poznania odmiennej od swojej perspektywy konsultowanej treści, wymianę poglądów, poznanie nowych osób, zacieśnienie więzi lokalnych. Technika ta doskonale sprawdza się jako uzupełnienie procesu konsultacji, podczas której można zaprezentować zebrane dane. Istotnym elementem podczas spotkania jest zadbanie o odpowiednie materiały konsultacyjne – tj. mapy, opracowania i inne, które pozwolą uczestnikom na zdobycie konkretnych informacji. Podczas kawiarni obywatelskiej może być rozprowadzana ankieta i/lub formularz konsultacyjny. Spotkanie nie służy osiągnięciu porozumienia czy podjęciu decyzji, głównym jego celem jest sama rozmowa. W czasie dyskusji można określić 6 podstawowych zasad, które porządkują i ułatwiają prowadzenie spotkania: otwartość, akceptacja, ciekawość, odkrycie, szczerłość, zwięzłość. Zasady mogą być modyfikowane w zależności od ilości uczestników, umiejętności i gotowości do publicznego wypowiedzenia się. Struktura spotkania: prowadzący wita uczestników i przedstawia im sześć zasad dyskusji, oraz program. Dyskusja podzielona jest na 3 główne części: (1) każda osoba kolejno zabiera głos i prezentuje swoje stanowisko, (2) każda osoba może odnieść się do wybranych wypowiedzi (3) otwarcie dyskusji ogólnej – uczestnicy zabierają głos po udzieleniu go przez moderatora.

5.7 World Cafe

Jest to technika, która daje szerokie możliwości wykorzystania. Jest wiele miejsc, w których może być przeprowadzona: kawiarnia, sala konferencyjna, sala gimnastyczna, a nawet przy odpowiednich warunkach atmosferycznych przestrzeń parku, skweru i in., stanowi to o jej uniwersalności i użyteczności. Podczas spotkania uczestnicy powinni mieć zapewniony stały dostęp do zimnych/ciepłych napojów, przekąsek, w celu zapewnienia przyjaznej, otwartej atmosfery prowadzenia dyskusji. Rozmowy toczą się przy specjalnie przygotowanych stolikach, a ich układ powinien zapewniać możliwość łatwego przemieszczania się, zmiany miejsca i prowadzenia otwartych dyskusji stolikowych. Technika ta sprawdza się najlepiej przy dużych kilkudziesięcioosobowych grupach uczestników. Spotkanie prowadzone jest przez moderatora, a przy większej ilości osób przez zespół moderatorów. Stoliki przy, których rozmawiają uczestnicy – pokryte

są papierowymi obrusami, umożliwiającymi zapisywanie na nich głównych wątków, wniosków, rekomendacji i uwag dotyczących omawianych treści.

Struktura spotkania:

1. Podział uczestników na kilkusobowe podgrupy
2. Prowadzenie dyskusji na zadany temat w podgrupach, wybór moderatora (gospodarza stolika).
3. Po wyznaczonym czasie podgrupy zmieniają miejsce prowadzenia dyskusji i jej temat zgodnie z tym jaki jest wyznaczony przy kolejnym stoliku.
4. Po kilku zmianach (w zależności od czasu i tematu) następuje sesja podsumowania i zaprezentowania efektów pracy.

World Cafe jest metodą, która pozwala na dzielenie się wiedzą, pomysłami, wymianę opinii w atrakcyjnej formie. Atrakcyjna formuła, możliwość wypowiedzania się w różnych aspektach daje szansę na pobudzenie dialogu i zebranie wielu cennych opinii. Najważniejszym momentem przygotowania i przeprowadzenia spotkania w tej formule, jest precyzyjne określenie tematu głównego i pytań, wokół których prowadzone są dyskusje stolikowe.

5.8 Open Space – Otwarta Przestrzeń

Otwarta przestrzeń jest techniką umożliwiającą prowadzenie równoległych dyskusji przez kilkudziesięciu, a nawet kilkusetosobowe grupy. W zależności od potrzeb możliwe jest zmodyfikowanie struktury spotkania i prowadzenie go jako wydarzenia kilkudniowego. Istotą takiego spotkania jest to, że jego program i przebieg ustalane są przez uczestników w trakcie jego trwania. Nad prawidłowym przebiegiem spotkania czuwa moderator, lub zespół moderatorów. Ich głównym zadaniem jest omówienie zasad, zbudowanie atmosfery otwartości i zaufania, pobudzenie uczestników do wzięcia odpowiedzialności za przebieg wydarzenia, a tym samym zgłaszanie tematów, które będą dyskutowane. Główny temat dyskusji ustalany jest na ok. 2-3 tygodnie, podczas spotkania roboczego, w którym uczestniczą reprezentanci organizatorów, uczestników i osób zainteresowanych. Spotkanie przygotowawcze trwa ok. 2-5 godzin, w trakcie, których doprecyzowywany jest główny, jego temat, jego znaczenie oraz uwspólniane jest jego rozumienie.

Spotkanie w formule open space wymaga odpowiednio przygotowanej sali, dostosowanej do planowanej liczby uczestników, ustawienia krzeseł w okręgu/lub okręgach, tablic moderacyjnych – na których umieszczane są zgłaszane przez uczestników tematy.

Przebieg spotkania:

1. Zaprezentowanie zasad
2. Uczestnicy zgłaszają tematy rozmów i zachęcają innych do wzięcia w nich udziału
3. Prowadzący dokonuje ostatecznego podziału tematów
4. Dyskusje toczą się równolegle w specjalnie przygotowanych i oznaczonych miejscach
5. Wyniki dyskusji są protokołowane
6. Ostatnim etapem spotkania jest zaplanowanie kroków na przyszłość – czyli propozycji rozwiązań, za które uczestnicy chcą wziąć odpowiedzialność.

Otwarta przestrzeń określana też jest czasami jako antykonferencja. Jej głównym założeniem jest to, że uczestnicy sami doskonale wiedzą o czym chcą rozmawiać i przy wsparciu moderatorów będą w stanie się samorganizować. Technika ta sprawdza się w początkowych etapach procesów partycypacyjnych, bądź jako otwarcie dyskusji konsultacyjnej wokół określonego przedsięwzięcia. Możliwość zaangażowania dużej grupy osób w dyskusję jest największą wartością tej techniki.

5.9 Spacer studyjny

Interesująca i angażująca uczestników forma badania umożliwiająca spojrzeć na przestrzeń będącą przedmiotem konsultacji z perspektywy różnych interesariuszy – młodzieży, seniorów, kobiet itd. Jest to forma, która umożliwia zebranie wielu cennych informacji bezpośrednio w miejscu, którego dotyczą konsultacje. Organizacja spaceru studyjnego wymaga precyzyjnego określenia jego przebiegu, wyznaczenia miejsc, w których będzie prowadzona dyskusja, przygotowania materiałów konsultacyjnych w postaci map terenu, odpowiednich formularzy konsultacyjnych umożliwiających zapisywanie uwag i spostrzeżeń w trakcie spaceru. Spacer studyjny powinny być przeprowadzane z różnorodnymi grupami interesariuszy w różnych porach dnia, tak aby uzyskać jak największe spektrum spostrzeżeń i opinii na temat miejsca, w którym przeprowadzane są konsultacje. Spacer prowadzony jest przez moderatora, dbającego o możliwość zadawania pytań, wyrażanie

różnorodnych opinii. W spacerze mogą wziąć udział przedstawiciele władz, pracownicy Urzędu odpowiedzialni za różne aspekty będące przedmiotem konsultacji. W trakcie spotkania mogą być wykonywane zdjęcia, a także rozprawdane ankiety lub formularze konsultacyjne. Jest to technika wysoce angażująca uczestników, zachęcająca do wyrażania swojego zdania i poznania opinii innych osób.

5.10 Spotkanie grup przedstawicielskich

Metoda ta polega na włączeniu do konsultacji organizacji branżowych, wyspecjalizowanych organizacji pozarządowych, lub przedstawicieli poszczególnych środowisk. Wykorzystanie tego narzędzia stwarza możliwość uzyskania opinii od reprezentantów konkretnych grup interesariuszy. Spotkania grup przedstawicielskich mogą być przeprowadzane w różnych formach – od warsztatów, poprzez debaty i spacery studyjne. Istotą jest tu wyselekcjonowanie uczestników, którzy reprezentują określone środowisko i mogą zabierać głos w jego imieniu. Ważnym aspektem tej metody jest odpowiednia dbałość o skład grupy przedstawicielskiej.

5.11 Warsztaty konsultacyjne

Bezpośrednie spotkania z reprezentantami społeczności lokalnej stanowią doskonałą okazję do zebrania danych, zaplanowania działań czy poszukiwania rozwiązań konkretnych problemów. Spotkania takie mogą przyjąć formułę warsztatów konsultacyjnych. Istotą spotkań warsztatowych jest – maksymalne zaangażowanie uczestników w proces grupowego rozwiązywania problemów, czy poszukiwania rozwiązań. Warsztaty prowadzone są przez moderatorów i w zależności od momentu, w którym się odbywają mogą dotyczyć np.:

2. Diagnozy potrzeb i problemów lokalnych
3. Generowania propozycji rozwiązań
4. Tworzenia wizji rozwoju
5. Hierarchizacji rozwiązań
6. Ewaluacji procesu rewitalizacji

Warsztaty powinny być organizowane w odpowiednio dobranych pomieszczeniach, gwarantujących komfort pracy i zapewniających możliwość swobodnego wypowiedzenia się. W warsztatach udział

może wziąć od kilkunastu do kilkudziesięciu osób w zależności od potrzeb, celu i zakładanego rezultatu spotkania. Podczas warsztatów wykorzystywane są różnorodne techniki grupowego podejmowania decyzji, rozwiązywania problemów, wizualizacji kwestii problemowych. W spotkaniach udział może wziąć zarówno jednorodna grupa – np. młodzieży, jak i szeroka kategoria tj. mieszkańcy. Ostateczny wybór scenariusza powinien zostać poprzedzony wnikliwą analizą oczekiwanych rezultatów.

5.12 Debaty

Debata to formuła spotkań, w których możliwa jest prezentacja różnych punktów widzenia, wyrażenia odmiennych opinii i uwag. Struktura spotkania powinna zapewnić możliwość wypowiedzenia się szerokiemu gronu uczestników lub ich przedstawicieli w przedmiocie poddanym konsultacjom. Istotne w trakcie debaty jest zapewnienie odpowiednich materiałów, wczesne przekazanie informacji, tak aby uczestnicy debaty mieli możliwość zapoznania się z nimi z wyprzedzeniem. W trakcie debaty prezentowane powinny być główne założenia dotyczące konsultacji ich uzasadnienie i potrzeba realizacji. Debata powinna być prowadzona przez wykwalifikowanych moderatorów, którzy zapewnią odpowiednią dynamikę spotkania, rzeczowość wypowiedzi, a także przyjęcie i przestrzeganie zasad debaty.

5.13 Zogniskowany wywiad grupowy

Zogniskowane wywiady grupowe tzw. focusy, dają możliwość uzyskania pogłębionej wiedzy o opiniach wybranych grup mieszkańców i innych interesariuszy. Przeprowadzenie wywiadów grupowych stwarza szansę na poznanie konkretnych potrzeb, oczekiwań i obaw w związku z konsultowanymi treściami. Technika wymaga zaangażowania znacznych środków, a także konieczności włączenia ekspertów. Przeprowadzenie wywiadów może być uzupełnieniem innych metod, a kluczem do ich powodzenia jest właściwy/ tj. celowy dobór uczestników, odpowiednie przygotowanie scenariusza. W ramach prowadzonego procesu rewitalizacji istotne jest przeanalizowanie możliwości organizowania wywiadów grupowych z przedstawicielami kluczowych grup interesariuszy.

5.14 Wywiady indywidualne

Przygotowanie i przeprowadzenie wywiadów indywidualnych pozwala na pozyskanie cennych informacji, opinii, potrzeb spośród grup interesariuszy, którzy z różnych względów nie biorą w wystarczającym stopniu udziału w prowadzonych konsultacjach społecznych. Zastosowanie tej techniki wymaga celowego dobrania grupy badawczej spośród interesariuszy, którzy w najmniejszym stopniu uczestniczą w prowadzonych działaniach, zapewnienia odpowiednich narzędzi badawczych.

5.15 Punkty konsultacyjne

Punkty konsultacyjne to specjalnie przygotowane miejsca na obszarze, którego dotyczą konsultacje, w których mieszkańcy mogą wyrazić swoje opinie i zgłosić uwagi. Punkty takie mogą być rozmieszczane w miejscach największej obecności mieszkańców (galeria handlowa, okolice dworca, PKP, PKS i in.). W punktach powinny być obecne osoby mogące udzielić wiążących odpowiedzi dotyczących przedmiotu konsultacji. Możliwe jest przygotowanie kilku punktów, które pracują równolegle lub przenoszenie punktu w ciągu dnia w różne miejsca na terenie miasta.

5.16. Inne formy i techniki prowadzenia konsultacji

Wśród innych form, technik, narzędzi uzupełniających prowadzenie konsultacji można wymienić:

- konsultacyjną grę terenową
- pudełka na pomysły/uwagi
- tablice umożliwiające zapisywanie odpowiedzi na zadane pytanie
- fora internetowe
- interaktywną mapę konsultowanego obszaru

6. DOKŁADNY OPIS SPOSOBU DOTARCIA DO INTERESARIUSZY PROCESU REWITALIZACJI

Etapy procesu dotarcia do interesariuszy procesu rewitalizacji:

Etap I – identyfikacja interesariuszy,

Etap II – opracowanie systemu identyfikacji wizualnej prowadzonych działań,

Etap III – działania edukacyjne „Starachowicka Akademia Konsultacji Społecznych”,

Etap IV – określenie możliwych do zastosowania narzędzi informacyjno-promocyjnych,

Etap V – dobór i wykorzystanie odpowiednich działań informacyjno-promocyjnych.

Identyfikacja interesariuszy prowadzonego na wyznaczonych obszarach miasta Starachowice procesu rewitalizacji, stanowi jedno z najważniejszych wyzwań. Zgodnie z założeniami rewitalizacja ma być przygotowana, wdrażana, a dalej monitorowana i oceniana przy szerokim ich udziale. Warunkiem podniesienia skuteczności podejmowanych działań jest umiejętne poinformowanie i zaangażowanie różnorodnych grup społecznych, których przedstawiciele mieszkają, pracują prowadzą działalność lub są zainteresowani rozwojem na obszarach rewitalizacji. Zgodnie z zapisami Ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r. art. 2 pkt 2. interesariuszami rewitalizacji są:

1. Mieszkańcy obszarów rewitalizacji na terenie Starachowic oraz pozostali mieszkańcy miasta.
2. Właściciele, użytkownicy wieczyści nieruchomości
3. Podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze, w tym spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe i towarzystwa budownictwa społecznego;
4. Podmioty prowadzące działalność gospodarczą na terenie miasta
5. Podmioty zamierzające prowadzić działalność gospodarczą na terenie miasta
6. Podmioty prowadzące na terenie miasta działalność społeczną, w tym organizacje pozarządowe (stowarzyszenia, fundacje) oraz grupy nieformalne.
7. Podmioty zainteresowane prowadzeniem na terenie miasta działalności społecznej
8. Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne

9. Organy władzy publicznej tj. Prezydent Miasta, Rada Miasta, Starosta, Zarząd Powiatu, Rada Powiatu.
10. Podmioty realizujące na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa.

W ramach prowadzonych działań konsultacyjnych szczególną uwagę, należy zwrócić na mieszkańców obszarów rewitalizacji, młodzież i seniorów. Proces rewitalizacji powinien w swoim głównym założeniu zapewniać szerokie zainteresowanie i bezpośrednie wsparcie głównych interesariuszy procesu. Ich zaangażowanie oraz zrozumienie i uzupełnianie wprowadzanych zmian w poszczególnych aspektach rewitalizacji jest niezbędne. Jedynie w ten sposób można zagwarantować trwałe zakorzenienie proponowanych rozwiązań, które przez użytkowników nie będą odbierane jako narzucone, a wspólnie wykreowane i w ten sposób lepiej odpowiadające na zdiagnozowane potrzeby. Aby było to możliwe proces tworzenia Programu Rewitalizacji od samego początku powinien umożliwiać możliwie szerokie i bezpośrednie włączenie się interesariuszy w diagnozowanie potrzeb i problemów oraz generowanie rozwiązań. Należy pamiętać, że identyfikacja interesariuszy ma charakter ciągły tj. powinna być powtarzana/weryfikowana w cyklu dwuletnim. Przydatnym narzędziem może być tu tzw. **Mapa Interesariuszy**, która pozwoli na precyzyjne zidentyfikowanie poszczególnych kategorii. Tworzenie mapy tworzy doskonałą okazję do zebrania różnorodnych interesujących informacji przydatnych z punktu widzenia procesu rewitalizacji. Mapa może przybrać różną formę - od makiety określonej przestrzeni przez rysowanie map emocjonalnych, stworzenia pogłębionego raportu nt. zasobów, problemów, potrzeb lokalnego środowiska, wykorzystanie map fizycznych i innych do pracy warsztatowej ze społecznością lokalną do zaznaczania miejsc występowania określonych zjawisk. Zatem tworzenie mapy społeczności lokalnej, może być zarówno elementem spotkania, warsztatu jak i określonym zadaniem dla zespołu rewitalizacyjnego.

System identyfikacji wizualnej stanowi element komunikowania się z otoczeniem i ma duże znaczenie dla właściwego docierania do interesariuszy rewitalizacji. W trakcie prowadzonych konsultacji, wszelkie materiały informacyjne, promocyjne, edukacyjne powinny być zgodne z przyjętymi ustaleniami oraz wykorzystywać ustalone logotypy, kolorystykę, czcionkę itd. Jednym z najistotniejszych elementów dotarcia do interesariuszy są **działania edukacyjne**, pozwalające na zdobycie najważniejszych informacji z zakresu rewitalizacji.

W powszechnym odbiorze społecznym – rewitalizacja kojarzona jest jedynie przez pryzmat remontów, tworzenia nowych chodników itd. Jest to dalece nieprawdziwe i odbiegające od intencji ustawodawcy, który rewitalizację zdefiniował jako: Art. 2. pkt. 1. Ustawy o rewitalizacji: „Rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji”. W ramach działań edukacyjnych przeprowadzony zostanie cykl edukacyjny skierowany do reprezentantów samorządu i organizacji pozarządowych **pt.: „Starachowicka Akademia Konsultacji Społecznych.”**

Głównym celem cyklu edukacyjnego będzie zwiększenie wiedzy i umiejętności osób uczestniczących z zakresu przygotowywania, przeprowadzania i oceniania konsultacji społecznych. Dotychczas na terenie miasta nie były prowadzone szerokie konsultacje społeczne, co wymusza konieczność rozwijania kompetencji pracowników Urzędu Miejskiego oraz przedstawicieli organizacji pozarządowych. Istotnym punktem działań edukacyjnych jest upowszechnianie dobrych praktyk związanych z prowadzeniem procesów rewitalizacyjnych i samych konsultacji społecznych. Takie podejście pozwoli na przygotowanie uczestników Akademii do pełnego uczestnictwa w procesie konsultacji, oraz wsparcia w docieraniu do grup interesariuszy. Uwzględniając zakres planowanych do przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych wykorzystywane **narzędzia informacyjno-promocyjne**, powinny korespondować ze szczególnymi potrzebami i możliwościami grup interesariuszy. Ich identyfikacja powinna opierać się o: wykorzystanie lokalnych kanałów komunikacji dystrybucji informacji tj. radio, telewizja, internet (w tym media społecznościowe), a także prasa lokalna, tablice ogłoszeń, plakaty, ulotki i inne.

7. OPIS DZIAŁAŃ PROMOCYJNO-INFORMACYJNYCH

Głównym celem działań informacyjno-promocyjnych jest zwiększenie poziomu wiedzy i zainteresowania procesem rewitalizacji wśród interesariuszy na terenie miasta Starachowice. W ich rezultacie powinna zostać zwiększona wiedza z zakresu podejmowanych i planowanych działań, a także podnieść się zainteresowanie możliwością włączenia się w proces konsultacji, wyrażenia swoich opinii, a także włączenia się w działania monitorujące i oceniające na dalszych etapach.

Rzetelna informacja, będąca jednocześnie zaproszeniem do udziału w konsultacjach powinna zawierać: przedmiot konsultacji (czego dotyczą? np. projektu gminnego programu rewitalizacji) oraz cele, jeśli to możliwe również przewidywane skutki projektowanego rozstrzygnięcia; terytorialny i podmiotowy zasięg konsultacji (np. mieszkańcy obszaru do rewitalizacji); sposób oraz tryb zgłaszania opinii i wniosków (np. formularz uwag i np. w formie ustnej podczas spotkania); datę rozpoczęcia i zakończenia konsultacji, przy czym okres trwania konsultacji nie powinien być krótszy niż 14 dni (ustawa o rewitalizacji wymaga 30 dni); sposób oraz tryb podsumowania opinii i wniosków zgłoszonych w toku konsultacji (kiedy, gdzie oraz w jakiej formie będzie zamieszczona informacja o wynikach konsultacji: liczba zgłoszonych uwag, w tym przyjętych i odrzuconych wraz z uzasadnieniem), wybór form przeprowadzenia konsultacji (spotkanie i warsztat, spacer, ankieta itd.).

Dlatego warto zastanowić się, jak będziemy docierać do mieszkańców z informacją o konsultacjach, tak aby dotrzeć do wszystkich, którzy mogą być zainteresowani udziałem w procesie. Należy pamiętać o stosowaniu adekwatnych do tematyki konsultacji sposobów informowania o nich np. jeśli chcemy zaprosić na konsultacje osoby w starszym wieku zostawmy zaproszenia w przychodniach oraz poprośmy lekarzy a także miejscowe parafie o pomoc w przekazywaniu informacji, wywieśmy również ogłoszenia na tablicach lokalnych ogłoszeń, w sklepach itp. Tworząc treść zaproszeń starajmy się, aby była ona atrakcyjna i ciekawa zaproszenia mają przykuwać uwagę mieszkańców, stosujemy zasadę: mało i treściwie (np. plakat, ogłoszenie ma przyciągnąć uwagę, nie musi zawierać wszystkich informacji o konsultacjach, na spotkaniu będziemy mogli wyjaśnić szczegóły dot. celu i przebiegu konsultacji). W zaproszeniach należy posługiwać się językiem zrozumiałym dla mieszkańców i formułować jasny przekaz, pamiętając, że adresatem są mieszkańcy lub ich konkretne grupy np. młodzież, przedsiębiorcy, nie zaś długoletni pracownicy urzędu.

Dostosowanie języka przekazu do grupy adresatów jest koniecznością. Przy zapraszaniu poza tablicą ogłoszeń urzędu, stroną www i BIP-em warto zaprosić do współpracy media lokalne (ogłoszenia w lokalnej prasie papierowej i internetowej), parafie, lokalne organizacje pozarządowe oraz wszystkie pozostałe ważne instytucje w mieście i w powiecie. Informacje, plakaty i ogłoszenia powinny znaleźć się w miejscach uczęszczanych przez mieszkańców (parki, place zabaw, apteki, sklepy spożywcze). Powiadomienie o rozpoczęciu prowadzenia konsultacji przeprowadzone jest zgodnie z Regulaminem

konsultacji na podstawie zarządzenia Prezydenta Miasta Starachowice. Równoległe z ukazaniem się zarządzenia w BIP-ie Urzędu Miejskiego, informacja o planowanym rozpoczęciu konsultacji społecznych powinna zostać rozestana do mediów lokalnych – prasy, radia i telewizji. Zaleca się wykorzystanie bezpośredniego zaproszenia do wzięcia udziału w konsultacjach przez Prezydenta (jako organizatora) poprzez telewizję i spoty radiowe. W trakcie 30 dni konsultacji zgodnie z przyjętym harmonogramem działań uwzględniającym ustawowe formy konsultacji tj.:

- 1) zbieranie uwag w postaci papierowej lub elektronicznej, w tym za pomocą środków komunikacji elektronicznej, w szczególności poczty elektronicznej lub formularzy zamieszczonych na stronie podmiotowej gminy w Biuletynie Informacji Publicznej,
- 2) oraz co najmniej dwóch form spośród katalogu: spotkania, debaty, warsztaty, spacer studyjne, ankiety, wywiady, wykorzystanie grup przedstawicielskich lub zbieranie uwag ustnych

prowadzone są uzupełniające działania informacyjno-promocyjne obejmujące: umieszczanie informacji na stronach internetowych gminy, wysyłkę informacji do mediów lokalnych, dystrybucję informacji poprzez jednostki organizacyjne gminy na terenie miasta, bezpośredni kontakt, w tym telefoniczny i mailowy z interesariuszami. Podczas każdego z wydarzeń konsultacyjnych powinna być rozpowszechniana informacja o trwających i planowanych konsultacjach społecznych.

Informując o konsultacjach warto mieć gotowy harmonogram konsultacji, zawierający dokładną informację o poszczególnych etapach procesu i terminach, tak aby uczestnicy konsultacji wiedzieli jakie mają możliwości zgłoszenia opinii oraz kiedy mogą spodziewać się informacji zwrotnej o tym, jakie wnioski zgłoszono w konsultacjach i jaka jest decyzja władz o ich wykorzystaniu.

Rekomendowane etapy działań informacyjno – promocyjnych w Starachowicach.

Planowane konsultacje powinny być traktowane jako osobne projekty, czyli przedsięwzięcia, które są ograniczone w czasie, posiadają indywidualne cele, środki. Dlatego działania informacyjno-promocyjne, za każdym razem powinny być przygotowywane indywidualnie w zależności od treści i zakresu konsultacji społecznych. Poniższy podział na etapy powinien stanowić punkt odniesienia do przygotowania poszczególnych konsultacji.

Etap 1. Przygotowanie materiałów informacyjno – promocyjnych.

Przeprowadzenie każdych konsultacji społecznych powinno zostać poprzedzone etapem przygotowania zestawu odpowiednich materiałów informacyjno – promocyjnych, obejmujących min.:

1. Treść obwieszczenia i zarządzenia o przeprowadzeniu konsultacji,
2. Informację prasową,
3. Treść zaproszeń wysyłanych odpowiednio – pocztą elektroniczną lub tradycyjną,
4. Treść informacji do umieszczenia w mediach społecznościowych,
5. Szczegółowy harmonogram podejmowanych działań informacyjno-promocyjnych,
6. Przygotowanie w zależności od potrzeb treści plakatów, ulotek, infografik i in.

Etap 2. Przeprowadzenie działań informacyjno – promocyjnych.

Wdrożenie planu działań informacyjno-promocyjnych obejmuje zakres:

1. Umieszczenia treści obwieszczenia i zarządzenia na stronach internetowych gminy
2. Poinformowanie mediów lokalnych o rozpoczętych konsultacjach społecznych
3. Umieszczenie informacji o rozpoczęciu konsultacji społecznych w mediach społecznościowych
4. Dystrybucję materiałów informacyjno-promocyjnych zgodnie z przyjętymi założeniami
5. Monitoring treści informacyjno-promocyjnych.

Etap 3. Ewaluacja – działań informacyjno – promocyjnych.

Ewaluacja powinna zostać przeprowadzona w oparciu o kryteria:

1. **Skuteczności** – czy założone cele zostały osiągnięte? Na ile podjęte działania doprowadziły do osiągnięcia wyznaczonych celów?
2. **Trafności** – czy działania zostały odpowiednio dobrane?
3. **Efektywności** – czy nakłady pracy, środków, czasu są adekwatne do osiągniętych rezultatów?

8. WSTĘPNY HARMONOGRAM PROWADZENIA KONSULTACJI WRAZ Z ZAPROPONOWANYMI METODAMI KONSULTACJI SPOŁECZNYCH

Poniżej prezentujemy wstępny harmonogram prowadzenia konsultacji na terenie Starachowic wraz z zaproponowanymi metodami konsultacji.

IX 2016 – I 2017

- **IX – X 2016 Konsultacje społeczne dot. zagospodarowania Parku Miejskiego**

Proponowane metody:

- otwarte spotkanie z mieszkańcami
- ankieta konsultacyjna
- zbieranie uwag ustnych
- kawiarnia obywatelska z młodzieżą
- kawiarnia obywatelska z seniorami
- kawiarnia obywatelska z organizacjami pozarządowymi

- **X – XI 2016 Konsultacje społeczne dot. zagospodarowania północnej linii brzegowej Zalewu Pasternik**

Proponowane metody:

- formularz konsultacyjny
- spacer studyjny z mieszkańcami
- spotkanie grupy przedstawicielskiej organizacje pozarządowe
- spotkanie grupy przedstawicielskiej młodzież

- **XII 2016 Konsultacje społeczne dot. Projektu Gminnego Programu Rewitalizacji dla miasta Starachowice na lata 2017 – 2025**

Proponowane metody:

- ankieta konsultacyjna
- formularz konsultacyjny
- zbieranie uwag ustnych

- zogniskowany wywiad grupowy – radni miejscy
- zogniskowany wywiad grupowy – autorzy projektów rewitalizacyjnych
- zogniskowany wywiad grupowy – interesariusze
- warsztaty konsultacyjne – młodzież
- debata ogólnomiejska

- **II – III 2017 Konsultacje społeczne dot. projektu uchwały o powołaniu Komitetu Rewitalizacji**

Proponowane metody:

- formularz konsultacyjny
- warsztaty konsultacyjne
- debata

- **III – VIII 2017 Konsultacje społeczne wybranych projektów rewitalizacyjnych.**

Po uchwaleniu treści Gminnego Programu Rewitalizacji dla gminy Starachowice na lata 2016 – 2025, niezbędne jest przyjęcie harmonogramu konsultacji społecznych dot. wybranych projektów rewitalizacyjnych.

9. DOBRE PRAKTYKI I ŹRÓDŁA INFORMACJI

Konsultacje społeczne w Polsce stają się powszechną praktyką i wielu samorządach można mówić o katalogu tzw. „dobrych praktyk”. Ważne jest zwrócenie uwagi na fakt, że to co w jednym miejscu sprawdza się doskonale w innym może nie przynieść założonego rezultatu. W tej koncepcji prezentujemy podejście polegające na odpowiednim przygotowaniu procesu konsultacji, potrzebie ustalenia zakresu i pozostałych omówionych wyżej czynników. Autorzy niniejszego dokumentu posiadają głębokie przekonanie, że wdrożenie zaplanowanych założeń przyczyni się do wypracowania dobrych praktyk w procesie rewitalizacji w Starachowicach, które będą przykładem dla innych samorządów i organizacji w Polsce. Zaprezentowane propozycje form konsultacji bazują na wieloletnim doświadczeniu autorów w pracy ze społecznościami lokalnymi. Poniżej prezentujemy wybrane źródła informacji i przykłady dobrych praktyk, możliwych po odpowiednich modyfikacjach do wykorzystania w procesie rewitalizacji.

- **Internetowa platforma konsultacji społecznych**

- [Platforma Konsultacji Społecznych Urzędu Miasta Katowice](http://pks.katowice.eu/) - <http://pks.katowice.eu/>
- Platforma Konsultacji Społecznych Miasta Olsztyna - <http://www.konsultacie.olsztyn.eu/>
- Warszawska Platforma Konsultacji Społecznych - <http://konsultacie.um.warszawa.pl/>
- Rządowy Portal Konsultacji Publicznych - <http://konsultacie.gov.pl/>

- **Wyodrębnienie w strukturze urzędu jednostki ds. partycypacji**

- Biuro ds. Partycypacji Społecznej UM Wrocław - <http://bip.um.wroc.pl/artukul/229/3193/biuro-ds-partycypacji-spoecznej>
- Biuro ds. Partycypacji Społecznej UM Łódź - <http://bip.uml.lodz.pl/index.php?str=158&id=18441&PHPSESSID=cecbef63058f66ccfa05a16c827bd40>

- **Wykorzystanie gier i mechanizmów grywalizacji w procesie przygotowania i prowadzenia konsultacji**

- Gra „Rozegraj Miasto” - <http://konsultacie.um.warszawa.pl/content/gra-edukacyjna-rozegraj-miasto>
- Gra „Miastoczujesz konsultujesz” - http://konsultacie.dabrowa-gornicza.pl/aktualnosci/20150108/130/miastoczujesz_konsultujesz_zagraj_w_gre_i_poczuj_konsultacje.html
- Gra „Partytura” - <http://partycypacja.fise.org.pl/content/sites/dobrepraktyki.decdujmyrazem.pl/v2/PARTYtura/index.html>
- Gra o wrocławski budżet obywatelski - <https://obywatelskiegry.pl/wp-content/uploads/2016/07/Raport-z-ewaluacji.pdf>
- Gra o budżet Białostok - <http://soclab.org.pl/gramy-o-budzet/>

- **Happening**

- Strategia Warszawa 2030 - Miasto – Maszyna Einsteina - <https://www.youtube.com/watch?v=bqs2DabG2nl>

- **Publikacje i bazy dobrych praktyk projektu Decydujmy Razem**

Projekt „Starachowice OD nowa” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014 - 2020

- www.decdujmyrazem.pl

- Publikacje i bazy dobrych praktyk portalu Partycypacja Obywatelska

- www.partycypacjaobywatelska.pl

- Baza wiedzy w ramach akcji Masz Głos

- <http://www.maszglos.pl/>

- Baza informacji o prowadzonych konsultacjach w Słupsku

- <http://www.slupsk.pl/chcesz-otrzymywac-informacje-o-konsultacjach-wpisz-sie-do-bazy-59705/>